

*Liv, leg og læring
i naturen*

"Røde kinder og snavsede fingre"

Grønne spirer og Friluftsrådet 27. sep. 2011

Egne undersøgelser og udviklingsarbejder på området

2

Forskning og udviklingsarbejder

- Udviklingsprojekt støttet af Friluftsrådet: Projekt udeleg - Naturens betydning for menneskets udvikling, samt dets fysiske og psykiske velbefindende. 2000 -2003
- KID projekt – Liv, leg og læring i naturen 2003-2004

Publikationer:

- Oversættelse og bearbejdning af den svenske forskningsrapport "Ute på dagis" til
- "Børns udeleg- betingelser og betydning" Forlaget Børn og unge 2000
- Projektrapport Projekt Udeleg – naturens betydning for menneskets udvikling, samt dets fysiske velbefindende. Til Friluftsrådet dec. 2003
- Artikel: Rødderne i skoven. Dansk skovforenings tidsskrift "Skoven" 1/04
- Artikel: Projekt Udeleg. Tidsskriftet 0-14, Pædagogisk tidsskrift for daginstitutioner og klubber 2/2004
- Projektrapport Liv, leg og læring i naturen til KID- LLD Sept 2004

Mogens Hansen citat:

3

"Børn fødes med både nysgerrighed og opmærksomhed over for verden.

- Det at få *retning* på opmærksomheden, så man ser, sanser, opdager og oplever det vigtige, det spændende, det er noget, børn lærer af deres voksne.
 - Det tager de første par år af livet at lære grundlaget herfor. "

Der skal to ting til,

- dels en aktiv brug af krop (børn skal gøre) og
- børnenes egne sanseoplevelser. (børn skal "røre")
- dels aktive og nysgerrige voksne

Sansning som udgangspunkt for både motorisk- og kognitiv udvikling

4

- Gennem sansning og bevægelse lærer barnet sig selv og sin verden at kende
- Udviklingen sættes i gang og stimuleres af sanseimpulser både indefra og fra omverdenen.

Fire centrale elementer i børns udvikling er

5

- at:
 - Opleve
 - Kunne
 - Nyde
 - Forstå
- det betyder:
 - Sansning/ (iagttage + undersøge)
 - Færdigheder/ (øve sig + blive bedre)
 - Velvære/ (fordybelse)
 - Kropslig og kognitiv erkendelse/ (undersøge - eksperimentere)

Mogens Hansen

Naturens særlige kvaliteter

6

- Mulighed for mangfoldige sanseoplevelser
- Mulighed for at se sammenhæng og kontinuitet
- Mulighed for at undersøge og forstå
- Mulighed for ro og fordybelse
- Har en restituerende effekt på mennesker
- Vidder – god plads – dæmper stress og aggression
- Giver mulighed for at opøve opmærksomhed og at lade tankerne vandre frit – en forudsætning for udvikling og læring. Kaplan 91.

Sanser

7

Primære sanser

Registrerer kroppen - i forhold til omverdenen

Proprioseptiv sans

Muskel-led sans – registrerer stilling og bevægelser – muskeltonus

Vestibulær sans

Tyngdekraft og balance – registrerer hovedets stilling og forandringer af bevægelser

Taktil sans

Registrerer berøring, tryk, smerte og temperatur

Vestibulærsans og muskel-ledsans

8

Er tæt forbundet med

- AI bevægelse
- Balance evne
- Kropsfornemmelse
- Giver fysisk sikkerhed

□ Stimuleres ved at:

- Rulle
- Trille
- Svinge
- Gyng
- Dreje

Taktilsans (følesansen)

10

Registrerer taktile oplevelser
afgrænser kroppen

*Føle/røre med hele kroppen, fingre,
ansigt, tunge mm.*

Kulde/varme

Ru/glat

Blød/hård

Mig/ikke mig

Stimuleres ved
at:

■ Føle/røre

- *Elementer med forskellig karakter, grove-/fine.*
- *bløde, hårde, ru og glatte naturelementer*
 - (planter, dyr jord, sten mm)

Sekundære sanser

11

Registrerer udefra kommende stimuli

Visuel sans – synet

Auditiv sans (hørelsen)

Lugtesans

Smagssans

Auditive sans (hørelsen)

12

Stimuleres af:

Lyde

- Vindens susen, bølgebrus,
- Lyde fra fugle og smådyr

- Stilhed/fred & ro

Lugte- og smagssans

13

Stimuleres af

- Planter

- Blomster

- Dyr

- Buske der har duftende blomster eller blade

- Krydderurter

- Grøntsager

- Frugtbuske

- Træer med duft, og frugt

- Alle mennesker og dyr har deres specielle lugt, som kan genkendes

Sanseopfattelse hos det lille barn

14

Sanseerfaringer splittes ikke op i de enkelte sanseformer

Verden opleves a-modalt, idet syn, hørelse, følesans, smag og lugt samler sig i én livfuld sanseerfaring, en livssansning.

Sanserne udgør en enhed for barnet, det sanser og opfatter det sansede i en helhed.

Derfor er det vigtigt at

15

- Helt små børn får positive og totale sansninger, erfaringer og følelser;
- Der er for små børn sammenhæng mellem
 - Stemning,
 - Berøring/føle,
 - Lyde/Tonen,
 - Synsoplevelsen/billedet,
 - Dufte,
 - Former,
 - ...

Derfor kan:

16

- Lyde have farver,
- Farver være skarpe eller runde i formen,
 - runde former er venlige,
 - kantede former er truende,
 - op er glæde,
 - ned er tristhed.

- Smag have form
 - rundt, spidst, kantet mm

Derfor er det vigtigt at

17

- Oplevelser med børn foregår i/med
 - God stemning
 - Blidhed, mild stemme
 - Roligt, god tid
 - Velduft
 - Æstetiske omgivelser
 - Behagelig berøring
 - Vellyd

Mange gentagelser (opbygge indre forståelseskema
lære at kende – genkende)

Udvikling gennem sanseoplevelser

18

- ❑ Opbygning af et indre forståelseskema (Kumulativ læring)
 - ❑ Mange forskellige sanse oplevelser
 - ❑ Gentagelser
 - ❑ Ro og tid

- ❑ Udbygning af indre forståelseskema (Assimilere)
 - ❑ Gentagelser
 - ❑ Sammenlignelige oplevelser

- ❑ Justering af indre forståelseskema (Akkomodere)
 - ❑ Overraskende erfaringer

Opmærksomhed

19

- Opmærksomhed / koncentrationsevne er en færdighed, der skal trænes lige som færdigheder i alt muligt andet.

(fx: at cykle, at læse, at svømme, at spille, at,,,,)

”Det er bare de færreste voksne, der er opmærksomme på det/ husker det. De fleste regner med/ håber på, at det kommer med modenhed!”

(Hansen, M.; 2002)

Opmærksomheds tilstande.

Bevidsthed/ vågenhed

20

- Aktiv hjerne
 - Udadvendt opmærksomhed (BETA-niveau)
 - Indadvendt opmærksomhed (ALFA-niveau) 30% af dagen!
- Døsighed
 - Mellem vågen og søvn (THETA-niveau)
- Søge efter, opsøge og hente information
- Rettet mod egne tanker og forestillinger.
- Indsovning og opvågning.
 - De to hjernehalvdele fungerer bedst sammen.

Årvågenhed.

21

- Vågenhed styrkes og støttes under opvæksten af sanseoplevelser, det verbale sprog med tale, instruktion og samtale.

(Luria 1983; i Hansen, M., 2002)

- Forstyrres/sløves af støj !

98% af det vi oplever filtreres fra.

22

□ Kan filtrere:

- Vælger stimuli til og fra
 - Koncentration om det valgte
 - Kan sidde i fred og lege, lege med andre
 - Kan fordybe sig i noget uden tilsyneladende at høre omgivelserne.

□ Manglende filter:

- Overvældes af stimuli
 - Kaos
 - Angst
 - Stresser
 - Bliver urolig/ Farer rundt
 - Lukker helt af for kontakt

At filtrere: Søge og udvælge.

23

- Kræver
 - Forhåndskendskab
 - Man ser/finder det, man leder efter.
 - Passer / passer ikke (Find Holger)
 - Finde/ udelukke (lytte til noget bestemt/ lukke andet ude)

Der skal erfaringer/ grundlag for at få afsæt til at "se" / "høre" det nye.

Opmærksomhedsformer

24

Hvilke opmærksomhedsformer er i spil, når mennesker/børn

- oplever,
- undersøger,
- eksperimenterer

og derved lærer sig noget?

Fokuseret / viljestyret og spontan opmærksomhed

25

- Kan anvendes til bevidst at skifte fokus
 - i den Ydre verden
 - i den Indre verden
 - Eller lade være!
 - (Spontan opmærksomhed)
- At "tænde" for opmærksomhed
 - Ydre:
 - Opdage og vælge
 - Blive henledt på
 - Indre:
 - Komme i tanker om
 - Søge i hukommelsen
 - Dvæle – "lade tankerne flyve"

Den fokuserede opmærksomhed

26

- Har nedenstående grundtræk:
 - Koncentration
 - Vedholdenhed
 - Evne til at udelukke forstyrrelser
 - Evnen til at kunne søge og vælge via
 - synet
 - hørelsen
 - lugtesansen
 - smagssansen
 - følesansen
 - vestibulærsansen
 - proprioceptive/kinestetiske sans

Den fokuserede opmærksomhed

27

Trænes i samvær med engagerede, nysgerrige og initiativrige voksne

Ved at barnet støttes i at fastholde fokus over tid

Udvikles bedst i 1/1 samvær med de voksne eller i mindre grupper.

Engagerede, nysgerrige og initiativrige voksne

28

gør fire centrale ting når de er sammen med børn

- viser & peger
- fortæller
- forklarer/ taler med
- stiller spørgsmål

Den nysgerrige, levende og engagerede voksne bliver derfor:

29

- En forudsætning for
 - at børnene kan lære at koncentrere sig
 - at udvikle sig &
 - lære noget.

Bredde-opmærksomhed. Den spontane, ikke rettede

30

□ Kræver

- Evnen til at slippe den fokuserede opmærksomhed

Giver mulighed for at "fordøje" input.

Den enkelte restituerer sig og erfaringer kan indlejres.

Bredde-opmærksomhed. Den spontane, ikke rettede

31

Kræver at de voksne

- Skaber rum og mulighed for at børnene kan trække sig lidt tilbage
- Giver tid og ro
- Er opmærksomme på det enkelte barns behov

Martin Spang Olsen citat:

32

- Med natur er det lige som med grøntsager og musik. Man skal introduceres til det.
- Det kræver en nøgle for at forstå det.
- Nøglen skal komme fra dem, der allerede har den: nemlig de voksne.

Anvendt litteratur:

33

- Ahlmann, L. "Bevægelse og udvikling", Chr. Eilers forlag 2008
- Grahn P. m.fl "Børns udeleg", Børn og unge 2000
- Hansen, M. "Krop og læring", Uddannelse UVM 2000
- Hansen, M. "Børns opmærksomhed". Gyldendal, 2002. (pp 118.)
- Illeris, K. "Læring" Roskilde Universitetsforlag, 2. reviderede udgave, 2006.
- Illustrationer: Børn og voksne fra Toftegårdens børnehave i Fåborg Af: Susse Mohr Markmann, Flemming Tybjerg og Lise Lamprecht.